

Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen

De Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen (SSgN) is een school voor voorgezet onderwijs volgens het Jenaplan concept op de niveaus vwo, havo en vmbo-t. De SSgN maakt deel uit van de Alliantie Voortgezet Onderwijs. Het is een middelgrote school met ruim 1350 leerlingen en ongeveer 120 medewerkers. Leerlingen komen uit Nijmegen maar ook uit de regio.

De SSgN was de eerste vo-school met een jenaplanaanbod, niet alleen in Nederland, maar wereldwijd. Verweven met de Jenaplanidentiteit ontwikkelde de SSgN zich tot cultuurprofielschool. Jenaplan en cultuur zijn onlosmakelijk verweven. Daarnaast is de school een excellentschool, Bèta-topsport talentschool, en junior ambassador school.

1 Missie, uitgangspunten en schoolconcept

De SSgN is een openbare school waar onderwijs geboden wordt uitgaande van hoofd, hand en hart. De school begeleidt leerlingen naar een voor hen optimaal haalbaar diploma, brede ontwikkeling en talenten. De school vindt een goed leer- en leefklimaat voor leerlingen en medewerkers belangrijk, en streeft naar een gemeenschapsgevoel en een optimistische sfeer waar het oog gericht is zowel op het individu als op de groep, de maatschappij en de toekomst.

Uitgangspunt van het Jenaplanonderwijs is dat elk kind zich op school veelzijdig moet kunnen ontwikkelen, de grenzen van een schoolvak mogen hiervoor geen belemmering vormen. In het Jenaplanonderwijs zijn gesprek, spel, werk en vieren de belangrijkste werkvormen. De leerling wordt centraal gesteld en uitgedaagd om het beste uit zichzelf te halen. Dit houdt in dat kennis (hoofd), vaardigheden (hand) en attitude (hart) vanuit de mogelijkheden van de leerling worden ontwikkeld, zodat intrinsieke motivatie van leerlingen wordt bevorderd. Door middel van groepswork en individueel werk, gesprek, projecten en vieringen wordt niet alleen aan kennis gewerkt, maar ook aan persoonlijke ontwikkeling binnen een sociale wereld: *“Omgaan met jezelf, de ander en de wereld”*. Het gaat dan bijvoorbeeld om burgerschap, sociale vaardigheden, communiceren, presenteren en samenwerken. Leerlingen leren verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leerproces, doordat er aandacht is voor studievvaardigheden zoals planning en zelfstandig werken. Leerlingen krijgen de ruimte om zichzelf te ontdekken en vanuit eigen motivatie, passie, creativiteit en een onderzoekende houding hun talenten te ontwikkelen.

2 Het curriculum

In het curriculum is veel ruimte voor projecten en vakoverstijgend onderwijs. Er is een doorlopende lijn in projecten, zoals bijvoorbeeld internationalisering, waarbij gebruik gemaakt wordt van e-mail-projecten, E-twinning-projecten en in het derde leerjaar uitwisselingsprojecten. Leerlingen worden voor de uitwisseling gekoppeld aan een buitenlandse partner met Engels als tweede taal. Internationalisering is belangrijk voor persoonlijke ontwikkeling van leerlingen en bereidt hen voor op Europees burgerschap, aldus de school. Docenten menen dat de uitwisseling eigenlijk een ‘sociaal experiment’ is: *‘leerlingen leren te zorgen voor een partner die hierheen komt, hoe afspraken te maken en te communiceren, nadenken wat je kunt doen met de partner, omgaan met ziekte en ongemak. Het gaat om welbevinden en vriendschappen tussen leerlingen op verschillende niveaus en van verschillende afkomst’*. Gedurende het hele schooljaar wordt in de onderbouw vakoverstijgend gewerkt in projectweken en in thema-lessen. In de bovenbouw is er projectonderwijs in twee

projectweken, en tijdens profielmiddagen waarbij leerlingen havo en vwo in het vierde leerjaar regelmatig gezamenlijke programma's volgen.

De projecten beginnen doorgaans met kringgesprekken, en aan het eind reflecteren leerlingen op het project (hoe ging het, wat hebben ze geleerd).

In het curriculum nemen de weekopening en weeksluiting een belangrijke plaats in. Bij de weekopening worden actuele of culturele onderwerpen besproken met de klas. In de onderbouw wordt, aan de hand van de methode 'Nieuwsbegrip' voor het vak Nederlands, in kringgesprekken gediscussieerd over deze thema's. In de bovenbouw vindt dit plaats in het kader van maatschappijleer. De weeksluiting kent verschillende vormen, kenmerkend is dat *'school dan een beetje wordt losgelaten'*. Vaak is er open podium, maar er kan ook met de klas een evaluatie van de week zijn, leerlingen mogen zelf iets bedenken of er worden spelletjes gedaan. Drie keer per jaar wordt een workshopcarroussel georganiseerd, docenten geven dan een workshop over een onderwerp dat ze zelf leuk vinden. Bij veel lessen wordt ruimte gemaakt om naast de cognitieve kennis iets extra's mee te geven aan leerlingen, bijvoorbeeld oefenen van presentatievaardigheden, of casussen bespreken.

3 Schoolorganisatie

Opvallend in de schoolorganisatie is de uitgestelde keuze voor leerlingen in de vorm van een 3-jarige brugklas. In het eerste en tweede leerjaar zijn alle niveaus gemengd, en in het derde leerjaar zit havo/vwo nog bij elkaar. Vmbo-t splitst dan af, in verband met het toewerken naar het examen. Havo/vwo blijven ook in de bovenbouw gemengd, maar worden wel gesplitst naar profielkeuze. De docenten werken samen in vaksecties, maar vooral ook in teams. Dat wil zeggen dat een vaste groep van 15-20 docenten zoveel mogelijk lesgeeft in dezelfde klassen. Voor de onderbouw zijn er drie parallelteams die de lessen verzorgen voor een aantal brugklassen, tweede klassen en derde klassen. In de bovenbouw is er het V-team voor het vmbo-t, en voor havo/vwo een M-team (maatschappij profielen) en N-team (natuurprofielen). Door het werken in teams worden kleinschalige gemeenschappen gevormd binnen de school. Vanuit de teams worden ook mentoren toegewezen aan de leerlingen. Mentoren blijven meerjarig bij dezelfde groep leerlingen. In de eerste twee leerjaren zijn er per klas twee mentoren, vanaf het derde leerjaar wordt dat teruggebracht naar één mentor per klas. Door de gehanteerde organisatie kennen docenten, mentoren, ouders en leerlingen elkaar erg goed, en leerlingen kunnen op deze manier goed gevolgd worden in hun schoolloopbaan.

4 Didactische aanpak en keuzes

Werken volgens het Jenaplan-concept bevordert de intrinsieke motivatie van leerlingen, omdat ze zich op deze manier ontwikkelen vanuit hun eigen mogelijkheden. De docenten kennen hun leerlingen goed, en weten ze wat er nodig is om de motivatie van leerlingen te stimuleren. Docenten krijgen binnen dit concept de rol van inspirator, motivator en coach. Het gaat hierbij niet alleen om didactische aspecten, maar ook om psychologische en pedagogische aspecten. Het onderwijs is leerlinggericht, het gaat om een positieve benadering en geloof in de leerling. Van belang is dat docenten een breed repertoire aan lesstof aanbieden, en op een gevarieerde manier, zodat elk kind afhankelijk van de eigen interesse een aansluitingspunt kan vinden: *'nieuwsgierig wordt, vragen stelt en antwoorden wil gaan zoeken'*. Daarom wordt waar mogelijk vakoverstijgend en thematisch gewerkt, en worden verschillende werkvormen toegepast. Hierin speelt samenwerkend leren en groepswork (tafel-, niveau- en keuzegroepen) een belangrijke rol, waarbij leerlingen elkaar kunnen

helpen, en samen ontdekken en overleggen. Leerlingen werken ook zelfstandig, op hun eigen niveau, en ze leren hoe ze hun werk moeten plannen. Leerlingen krijgen ook regelmatig de kans om zich te presenteren op verschillende manieren: optreden, debatteren, in kringgesprekken, bij weeksluitingen enzovoort. Het gaat vooral om meningsvorming, debatteren en discussie: *"je wilt het hebben over wat ze belangrijk vinden: het gaat dan om ervaringen delen, erover praten met elkaar"*. Zo leren leerlingen hoe ze kunnen overbrengen wat ze bedoelen, en hoe ze zich sterk kunnen maken voor hun eigen verhaal.

5 Gebouw en leeromgeving

De school bestaat uit een oud en een nieuw bouwdeel, aaneengeschaald gebouwd, zodat een eenheid wordt gevormd. Het oude deel is gerenoveerd, waardoor in beide bouwdeelen op dezelfde manier klaslokalen en open ruimtes zijn ontstaan. Doordat er grote ramen naar de gangen zijn gerealiseerd is het gebouw zeer transparant en is er veel zicht op leerlingen en klassen. Verder zijn er leerpleinen gecreëerd met ict-mogelijkheden, waar leerlingen in groepjes kunnen samenwerken. Ook het schoolplein is een prettige verblijfsplek geworden, met gegroepeerde zitplaatsen. Kenmerkend voor de organisatie binnen het gebouw is dat leerlingen en docenten per team (zie het onderdeel schoolorganisatie), in vaste lokalen bij elkaar werken. Dit vergroot het gevoel van veiligheid en verantwoordelijkheid, en bevordert de rust en netheid in de school.

6 Pedagogisch klimaat

De school probeert op verschillende manieren gemeenschappen te creëren binnen de school. Dit gebeurt in eerste instantie door de werkwijze met kleinschalige teams van leerlingen en docenten (zie het onderdeel schoolorganisatie). Deze teams hebben ook een eigen fysieke plek binnen de school (zie het onderdeel gebouw en leeromgeving), waardoor de teamleden elkaar vaker tegenkomen en meer een eenheid kunnen vormen. Voorts is de stamgroep twee jaar hetzelfde, en is er een sterk mentoraat, doordat in de onderbouw twee mentoren op de groep worden gezet, en deze ook meerjarig mentor zijn van dezelfde leerlingen. Mentoren zijn ook bij de projecten betrokken. Docenten, mentoren, ouders en leerlingen leren elkaar goed kennen, waardoor langdurig echt contact wordt aangegaan. In het mentoraat speelt de persoonlijke benadering een grote rol, er worden mentorgesprekken en ontwikkelingsgesprekken gevoerd, ouders gaan mee in de lijn, en leerlingen kunnen goed gevolgd worden in hun schoolloopbaan. Ouders geven volgens de docenten aan dat leerlingen elkaar goed leren kennen tijdens de introductieweek voor brugklassers, en dat de sfeer op school ontspannen is. *'De afstand tussen docenten en leerlingen is heel klein'*, aldus docenten. De schoolleider vermeldt dat de posters op de schoolmuren visueel maken dat iedereen mag zijn wie hij/zij is op deze school. Een positieve mindset visualiseren, dit als docent voorleven en uitstralen en waar nodig hulp bieden, maakt dat leerlingen zich goed voelen op deze school, waardoor ze zich beter kunnen ontwikkelen.

7 Werken aan 'andere doelen' en volgen van ontwikkeling

Het werken aan andere doelen is een onderdeel van het Jenaplan-concept. De duidelijke pedagogisch-didactische visie maakt helder hoe en waaraan gewerkt wordt, zowel cognitief als niet-cognitief. *'Het versterkt elkaar, samenwerken, onderzoek doen, presenteren, het hoort bij de kernvakken'*, aldus de schoolleider.

Voor de cognitieve vakken worden geen Cito-toetsen afgenomen, maar leerlingresultaten worden getoetst met genormeerde toetsen die door de vaksecties gemaakt worden (eigen toetsenbank). Ook

methode-gebonden toetsen worden ingezet. Leerlingen krijgen rapporten (ABC-systematiek), en in de bovenbouw zijn er de gebruikelijke examens.

De andere doelen worden vooral goed gevolgd doordat de leerlingen goed in beeld zijn bij de docenten en mentoren. Een docent hierover: *'je ziet ze groeien'*. Mentoren hebben regelmatig mentorgesprekken met de leerlingen, en ook de weekopening en weeksluiting geeft kwalitatief inzicht in de ontwikkeling van leerlingen. Verder wordt gebruik gemaakt van een portfolio, waarmee sociale vaardigheden en ontwikkeling wordt gemonitord. Er is een mentorenpagina gericht op de beschrijving van functioneren en ontwikkeling, ook leerlingen zelf geven hier invulling aan. Verder wordt op de schoolrapporten melding gemaakt van de sociale ontwikkeling van de leerling.

8 Omgaan met differentiële leerbehoeften

Doordat de school met gemengde klassen werkt, is differentiatie erg belangrijk, vooral in de onderbouw. In de bovenbouw speelt dit wat minder, omdat dan alleen havo/vwo-leerlingen bij elkaar zitten. Door de gemengde groepen zijn docenten op deze school gewend om maatwerk te leveren in niveau en leertempo. Differentiatie naar leerstijl is nog geen gemeengoed, maar men ziet wel mogelijkheden hiervoor door de inzet van ict (beelden/teksten). Samenwerkend leren is voor alle leerlingen een goede werkvorm, omdat zwakkere leerlingen geholpen worden met de uitleg van andere leerlingen, en de sterkere leerlingen de stof beter verwerken en verdiepen.

Schoolleiding en docenten menen dat het onderwijs op de school voor vrijwel alle leerlingen geschikt is. De meningen zijn wat verdeeld als het gaat om leerlingen die wat meer structuur nodig hebben of autistisch zijn. Hoewel in de school wordt benadrukt dat iedereen zichzelf mag zijn, kan het voor leerlingen die sociaal niet vaardig zijn moeilijk zijn. Aan de andere kant is er de kans dat deze leerlingen zich op deze school juist wel meer ontwikkelen. Verder lijken meisjes zich meer dan jongens aangetrokken te voelen tot de plusklas, en ook tot optredens. Jongens hebben daarin wat meer last van groepsgedrag, en willen stoer zijn. Allochtone jongens hebben dat nog iets meer. Maar allochtone leerlingen worden wel meegenomen *'hoofddoekjes en korte rokjes gaan prima samen'*, zo meent een docent.

9 De buitenwereld

Omgaan met de ander en de wereld is een centraal thema bij SSgN. Daarom wordt het belangrijk gevonden om de buitenwereld in de school te halen, en leerlingen ook naar buiten te laten treden. Hieraan wordt bij verschillende projecten aandacht besteedt, soms worden gastsprekers uitgenodigd, soms gaan leerlingen op pad, bijvoorbeeld voor geschiedenis of creatieve vakken. Bij het internationaliseringsproject speelt het uiteraard een grote rol, leerlingen krijgen dan met een andere cultuur en gewoonten te maken, en leren hierin een weg te vinden bij de communicatie en het samen iets ondernemen. De school heeft de maatschappelijke stage behouden in het curriculum. Mogelijk zal in de toekomst input van bedrijven gezocht worden, in het kader van de vaardigheid ondernemen.

10 Vernieuwing in de genen?

Vernieuwen zit zeker in de genen op deze school, maar het gaat nu ook om consolideren van wat bereikt is. Docenten vormen ontwikkelgroepen, en over beleidsplannen wordt gediscussieerd. Hoe dan ook, de centrale insteek blijft altijd de missie van de school.

11 Wat gaat goed en wat zijn verbeterpunten?

De bekostiging is een belemmering voor deze school, een smalle scholengemeenschap heeft een eigen bekostigingssysteem dat minder geld per leerling betekent dan bij een brede scholengemeenschap of een categorale school. Hierdoor zijn de klassen groter, en neemt de werkdruk toe. Er kunnen wel taakuren voor ontwikkeling worden toegekend, maar niet voor de begeleiding van leerlingen. De schoolleider ziet wel dat er steeds meer ruimte komt voor scholen om dingen anders te doen. Docenten merken evenals de schoolleider op, dat de werkdruk en verantwoordelijkheid voor leraren groot is en veel vergeet van docenten: *'Je moet een bevlogen docent zijn'*, zo merkt een van de docenten op. De groeps grootte (25-30 leerlingen) vinden zij belemmerend voor goed differentiëren en uitvoering geven aan passend onderwijs. Nieuw is dat er nu voor zorgleerlingen gebruik gemaakt wordt van de werkwijze die de school bij de LOOT-school voor topsporters al toepast. Dan gaat het om een aangepast programma, aangepaste tijden, en gespreid examen doen. Dit principe lijkt voor zorgleerlingen ook werkzaam. Het vraagt out-of-the box-denken. Ook ouders vormen soms een belemmering, ze zijn bezorgd dat de vwo-leerlingen niet voldoende uitdaging krijgen door de heterogene klassen. Daarom is het belangrijk om de visie van de school goed neer te blijven zetten.

Docenten vinden het goed dat leerlingen ook zelfstandig kunnen werken op de leerpleinen. Verder geven de ABC-cijfers op de rapporten, in plaats van de gewone rapportcijfers meer ruimte om te kijken naar wat goed is voor de leerling. Het werken in de teams, gekoppeld aan klassen werkt ook prima, het maakt de school kleinschaliger.

Waar het gaat om differentiëren ten aanzien van de andere doelen worden meestal weinig problemen gezien. Inspelen op verschillen en de juiste begeleiding geven is een gevoelskwestie, aldus de docenten. Soms wordt er eerst in kleine groepjes gestart met presenteren, en leerlingen presenteren soms in duo's. Bij drama en muziek kunnen ze vooraf nog repeteren met begeleiding. Deze opties werken drempelverlagend. Voor begeleiding bij studievaardigheden is er een studiehulp-uur bij de mentoren. Dan krijgen leerlingen bijvoorbeeld begeleiding bij de planning, daarna wordt dat afgebouwd.

Bronnen:

- Interview met schoolleider Dhr Janssen
- Groepsinterview met drie docenten vwo, havo en vmbo-t, lesgevend in verschillende vakken en zowel in de onderbouw als de bovenbouw.
- SSgN Schoolgids 16/17
- SSgN Beleidsplan 2013-2018
- De schoolwebsite: <http://www.ssgn.nl>